

Niko Luburić, prof.

CRKVENE I DUHOVNE POPIJEVKE S NARODNIM OBIČAJIMA U ŽUPI STUDENCI (3)

3. Euharistijske popijevke

Dvije su euharistijske popijevke koje su se pjevale, a koje se i danas pjevaju u župi Studencima po izvornom napjevu. To su popijevke: *Zdravo Tijelo Isusovo* i *Zdravo Krvi Isusova*. U ovome prilogu želim odgovoriti na pitanje, otkuda su i kako su nastale te euharistijske popijevke, te donijeti nekoliko njihovih izvornih zapisa.

a) *Zdravo Tijelo Isusovo*

U repertoaru pučkih euharistijskih popijevki koje se izvode u župi, ne postoji nijedna popijevka tako omiljena puku kao što je euharistijska popijevka *Zdravo Tijelo Isusovo*. Veličanstven je i neopisiv dojam kada puna crkva vjerničkog puka, s pratnjom na tercu i kvintu, pjeva punim glasom i punom dušom svoju najomiljeniju pjesmu *Zdravo Tijelo Isusovo*. S ovom pjesmom se može još usporediti samo *U se vrijeme godišta* koja se pjeva u božićno vrijeme. Što znamo o ovoj pjesmi koja je tako puku omiljena?

Popijevka *Zdravo Tijelo Isusovo* vrlo je stara, pa je danas teško utvrditi kada je nastala i tko je njen autor. Prvi oblici te popijevke mogli bi sezati do u 13. ili barem 14. st. Na žalost, do danas se to pitanje malo istraživalo. Postoji, ipak, nekoliko povijesnih činjenica koje su

neizravno ili izravno mogle utjecati na nastanak navedene crkvene popijevke.¹

Prva od tih povijesnih činjenica, koje su neizravno ili izravno mogle utjecati na nastanak navedene crkvene popijevke, je, svakako, veoma stari gregorijanski tekst i napjev: *Ave verum Corpus – Zdravo Tijelo porođeno*, koji je po svoj prilici ostatak jednog tropiranog *Sanctusa* (misni *Svet*). Po sadržaju, po strofnoj formi kao i po jednostavnom napjevu ovaj *Sanctus* mogao bi biti direktno nadahnuće nastanku pjesme *Zdravo Tijelo Isusovo*. Kada se, kako i po kome to dogodilo, povijesno je teško utvrditi.² Od 11. st. posebno se počinje isticati presveta Euharistija i štovanje Kristove stvarne prisutnosti pod prilikama kruha i vina. Nastali su novi oblici pučkih pobožnosti prema Presvetom Sakramentu, koji su s vremenom doveli do uvođenja blagdana Tijelova. Godine 1264. papa Urban IV. proširio je taj blagdan na cijelu Crkvu. Otada nastaju i posvuda se proširuju nove euharistijske pjesme i napjevi, pa kod istraživanja pjesme *Zdravo Tijelo Isusovo* potrebno je imati na umu i tu povijesnu okolnost.³

Važan trenutak koji je mogao igra-

¹ S. TOPIĆ, „Zdravo Tijelo Isusovo“, *Kalendar svetog Ante 2007.*, Sarajevo, 2006., str. 129-130.

² Isto, str. 130-131.

³ Isto, str. 132.

ti određenu ulogu u povijesti nastanka pjesme *Zdravo Tijelo Isusovo* je i reforma Tridentskoga sabora (1545.-1563.). Taj sabor je, prije svega, reformirao liturgiju očistivši je od profanih elemenata, odnosno neliturgijskih tekstova i napjeva, ujedinio i učvrstio Crkvu u ispovijedanju pojedinih vjerskih istina, posebno onih koje se odnose na presvetu Euharistiju. Upravo je ta reforma mogla biti povodom za stvaranje i širenje euharistijskih pjesama koje su posvema u skladu s naukom Crkve. Te povijesne okolnosti u Crkvi mogle su imati odlučan upliv na definitivno oblikovanje teksta *Zdravo Tijelo Isusovo*.⁴

Postoje sigurni povijesni podatci koji razjašnjavaju i otkrivaju autore pjesme *Zdravo Tijelo Isusovo*. Svaki od njih je doprinio da današnji tekst popijevke dobije svoju zaokruženu formu. Na temelju tih povijesnih podataka doznaje se, da se najstariji dijelovi teksta popijevke *Zdravo Tijelo Isusovo* nalaze u poznatom djelu fra Matije Divkovića (1563-1631.): *Nauk krstjanski* (tzv. *Mali nauk*) iz 1616. god. Fra Stipan Margitić Jajčanin (sredina 17. st., umro u Fojnici 1730.) sastavio je po prvi put, koliko je poznato, od ovih Divkovićevih uzoraka cjelovit tekst pjesme *Zdravo Tijelo Isusovo* tiskan u njegovoj glasovitoj *Stipanuši – Ispovid karstianska* (1701.). Druga polovica te euharistijske pjesme počinje riječima: „Zdrava prisveta Hoštijo / I ti, Divice Marijo.“ To je, zapravo, posebna pjesma o Tijelu Isusovu koju je Margitić ovdje spojio u jednu pjesmu, jer tako bolje odgovara naslovu: „Pisma od Tila i Karvi Isusove“. Od ove duge Margitićeve forme, fra Toma Babić (oko 1680.-1750.), u djelu *Cvit razlika mirisa duhovnoga, tzv. Babuši* (1726.), napravio je konačnu kraću formu teksta pjesme *Zdravo Tijelo Isusovo*, koji se, uz neznatne promjene, i danas upotrebljava.⁵ Najstariji zabilje-

žen napjev pjesme *Zdravo Tijelo Isusovo* nalazi se u zbirci (orguljniku) fra Marijana Jaića (1795.-1858.) iz Slavnskoga Broda, a naslov zbirke je *Napivi bogoljubnih cerkvenih pisamah iz 1850. god.*⁶

Prvo pisano svjedočanstvo i notni zapis te popijevke u župi Studencima potječe iz 1912. god., tj. četiri godine nakon osnutka župe. Te godine župnik župe Ravno, don Ivan Raguž šalje župnom uredu Studenci popijevku *Zdravo Tijelo Isusovo* (note s cjelovitim tekstom popijevke), uz dodatni tekst napisan krasopisom, a tekst doslovce glasi: „Pjesma, navlastito nabožna, diže duh, oplemenjuje srca. Doneklen se i u nas zahtjeva, da se nabožna pjesma u školama njeguje. Većina se današnjih učitelja i učiteljica – čast iznimkama – za Crkvu i njenu pjesmu ne brine; ne bi ni u crkvu dolazili, da ne moraju, a kamo li, da sa školskom djecom pod sv. Misom pjevaju. Sve daklen ostaje na legjima vjeroučitelja, koji je kod nas ujedno i župnik! Stoga je upravo razloga niže potpisani pomnožio poznatu pjesmu ‘Zdravo Tijelo Isusovo!’ za školsku mladež svoje župe ter i Vama šalje nekoliko exemplara na dar i ogled. – Pjesma je strogo crkvena, kao što se u nas u Hercegovini pjeva. A eto i u Bosni se pjeva sa malom razlikom u drugom taktu prva nota, što je označeno megju ().“ Ovako sročeni tekst s popijevkom *Zdravo Tijelo Isusovo* poslan je pod rednim brojem 19, dne 20. siječnja 1912. U potpisu stoji: Don Ivan Raguž, župnik.

U niže navedenom notnom prilogu donosim autentičan prijepis popijevke *Zdravo t’jelo Isusovo* župnikova originala. U četvrtom taktu toga originala mjera ne odgovara označenoj mjeri na početku crtovlja. Budući da je riječ o pučkom napjevu pretpostaviti je, da je pučki pjevač tu notu (polovinku u originalu) produžio za jednu dobu pa je zapisivač tako zapisao. Tekst popijevke je

⁴ Isto, str. 132-133.

⁵ Isto, str. 135-140.

⁶ Isto, str. 142.

1. Zdravo t'jelo Isusovo

Pjevač:

Ime i prezime: **Don Ivan Raguž**

Starost: **35 godina**

Zvanje: **svećenik**

Rodom iz: **Uzinovića mahala, Stolac**

Ostali podaci: **župnik u Ravnu, rođen
24. lipnja 1877.**

Zapis:

Datum: **20. siječnja 1912.**

Mjesto: **Ravno**

Pokrajina: **Hercegovina**

Zapisao: **Don Ivan Raguž, svećenik
trebinjske biskupije**

Tiskano: **ne**

Pučki napjev

Zdra-vo tje - lo I - su - so - vo!

na ol-ta - ru po - sve - će - na.

Notni prilog 1

skoro identičan s tekstom koji se nalazi u *Molitveniku fra Anđela Nuića*,⁷ i u najnovijoj liturgijskoj pjesmarici *Pjevajte Gospodu pjesmu novu, Vlastitosti BK BiH*,⁸ pa ga nije potrebno ovdje ponovno donositi. Uz notni prilog navodim i osobne podatke o pjevaču i zapisivaču popijevke *Zdravo t'jelo Isusovo*, don Ivanu Ragužu.⁹ (Notni prilog br. 1)

Tekst i notni zapis euharistijske popijevke *Zdravo t'jelo Isusovo* koju je don Ivan Raguž poslao u Studence zorno potvrđuje nastojanje svećenika da se ta popijevka pjeva pod svetom Misom i širi u narodu, imajući u vidu i njene inačice. Župnici su time u praksi provodili i naredbe mostarskoga biskupa koji je nekoliko puta naređivao župnicima da se popijevka *Zdravo Tijelo Isusovo* redovito pjeva pod svetom Misom.¹⁰ „Puk je

tu pjesmu pjevao odmah nakon podizanja (pretvorbe) pa sve do pričesti svećenika. Započimali su je pjevati Mirko Milićević pok. Jage i Jure (Jukun) Petković pok. Andrije iz Donjih Studenaca, a potom bi je puk zajedno s njima nastavio pjevati.“¹¹ Nakon njih ulogu pretpjevača u crkvi preuzela je Fila Brkić pok. Tome iz Donjih Studenaca. Ona je euharistijsku popijevku *Zdravo Tijelo Isusovo* od njih naučila pjevati, pa ovdje donosimo zapis kako je ona tu pjesmu pjevala kao pretpjevačica, a kasnije i kao župna sviračica od 1963. do 1966. god. (Notni prilog br. 2)

Nakon dvaju originalnih zapisa popijevke *Zdravo Tijelo Isusovo* donosim i zapis kako je popijevku pjevao član Velikoga župnog zbora Drago Luburić pok. Marka iz Donjih Studenaca. Na temelju njegova pjevanja posve je razvidno da se popijevka *Zdravo Tijelo Isusovo* u župi Studencima i danas pjeva, ali za vrijeme pričesti, po istom napjevu kako se nekada, u prošla vremena pjevala, tj. onako

⁷ *Molitvenik fra Anđela Nuića*, Pastoralna biblioteka franjevačke teologije, Sarajevo, 1966, str. 292-293.

⁸ *Pjevajte Gospodu pjesmu novu, Vlastitosti BK BiH*, Glas Koncila, Zagreb – Sarajevo, 2003, str. 751.

⁹ Vidi, Dr. Don Ante Komadina, „Don Ivan Raguž (1877.-1945.)“, u: Božo Goluža (prir.), *Svjedoci vjere i rodoljublja*, Crkva na kamenu, Mostar, 2005., str. 389-396.

¹⁰ Tako mostarski biskup u naredbi iz 1920. izrijekom kaže: „Zdravo Tijelo Isusovo“, kako smo to već na-

redili, neka se redovito kod sv. pučke mise pjeva“ (ABOM, 354/1920.).

¹¹ Prema sjećanju i kazivanju File Brkić, pok. Tome iz Donjih Studenaca, rođ. 1932.

2. Zdravo Tijelo Isusovo

Pjevač:

Ime i prezime: Fila Brkić

Starost: 76 godina

Zvanje: domaćica

Rodom iz: Donji Studenci, župa Studenci

Ostali podaci: kći pok. Tome

Zapis:

Datum: 11. travnja 2008.

Mjesto: Donji Studenci, župa Studenci

Pokrajina: Hercegovina

Zapisao: autor ovoga članka

Tiskano: ne

$\text{♩} = 72$

Zdra - vo Ti - je - lo I - su - so - vo,
na ol - ta - ru po - sve - će na.

Notni prilog 2

kako su je pjevali Mirko Milićević pok. Jage, Jure (Jukun) Petković pok. Andrije i Fila Brkić pok. Tome iz Donjih Studenaca zajedno s ostalim župljanima župe Studenci. Njihov se napjev popijevke *Zdravo Tijelo Isusovo* ipak razlikuje od napjeva kojega je don Ivan Raguž poslao župnom uredu u Studence. Razlog tomu

je donekle napoznat. Nemamo svjedočanstava iz toga vremena pa ne možemo na to pitanje sa sigurnošću odgovoriti. Voditelji župnog pjevanja su možda imali na raspolaganju i drugi napjev popijevke, ili su od Raguževa napjeva napravili vlastitu inačicu. (Notni prilog br. 3)

3. Zdravo Tijelo Isusovo

Pjevač:

Ime i prezime: Drago Luburić

Starost: 52 godine

Zvanje: umirovljenik

Rodom iz: Donji Studenci, župa Studenci

Ostali podaci: član župnoga zbora

Zapis:

Datum: 11. travnja 2008.

Mjesto: Donji Studenci, župa Studenci

Pokrajina: Hercegovina

Zapisao: autor ovoga članka

Tiskano: ne

$\text{♩} = 82$

Zdra - vo Ti - je - lo I - su - so - vo,
na ol - ta - ru po - sve - će na.

Notni prilog 3

b) *Zdravo Krvi Isusova*

Povijest ove pjesme poklapa se s poviješću pjesme *Zdravo Tijelo Isusovo*.¹² Radi se, zapravo, u biti o istoj pjesmi s malim terminološkim izmjenama. Vjerojatno se time poslužio i sastavljač teksta *Zdravo Krvi Isusova*, jer se u njemu hvali ista Osoba, odnosno druga osoba Presvetog Trojstva – Isus Krist.

Sadržajno se, dakle, kod obiju pjesama radi o jednoj vrsti himna u obliku litanija (nabrajanja), u kojima se veličaju Kristove zasluge za spasenje ljudskoga roda. Jednostavno se nabrajaju dogmatско-kršćanske istine tako da se kod pjevanja mogu izostaviti pojedini stihovi ili veći dijelovi teksta, kako to već zahtijevaju vanjske okolnosti. Liturgijska forma himna to dopušta, pa se to stoga često i čini u praksi.

„Popijevka ‘Zdravo Krvi Isusova’ pjevala se za vrijeme pričesti po istom napjevu kao i popijevka ‘Zdravo Tijelo Isusovo’, dok je Misa bila na latinskom jeziku.“¹³ I danas se pjeva po istom napjevu za vri-

jeme pričesti, ali nakon što se otpjeva *Zdravo Tijelo Isusovo*. To se događa ponajčešće kada pričest dugo traje, npr. kod velikih blagdana i svetkovina, iako bi bilo dobro tu popijevku češće pjevati u župi. Ovdje sam zapisao samo jedan napjev popijevke *Zdravo Krvi Isusova*. Smatrao sam da je to sasvim dovoljno jer se radi o istom napjevu euharistijske popijevke. Tekst i ove popijevke se nalazi u *Molitveniku fra Anđela Nuića*,¹⁴ i u najnovijoj liturgijskoj pjesmarici *Pjevajte Gospodu pjesmu novu, Vlastitosti BK BiH*,¹⁵ pa ga nije potrebno ovdje ponovo donositi. (Notni prilog br. 4)

(nastavlja se)

Zdravo Krvi Isusova

Pjevač:

Ime i prezime: Ante Petković

Starost: 46 godina

Zvanje: tehničar

Rodom iz: Donji Studenci, župa Studenci

Ostali podaci: član župnoga zbora

Zapis:

Datum: 11. travnja 2008.

Mjesto: Donji Studenci, župa Studenci

Pokrajina: Hercegovina

Zapisao: autor ovoga članka

Tiskano: ne

$\text{♩} = 72$

Zdra - vo Kr - vi I - su - so - va,

na ol - ta - ru po - sve - će na.

Notni prilog 4

¹² S. TOPIĆ, „Zdravo Tijelo Isusovo“, str. 138-139 i 142.

¹³ Prema kazivanju File Brkić, pok. Tome iz Donjih Studenaca, rođ. 1932.

¹⁴ *Molitvenik fra Anđela Nuića*, Pastoralna biblioteka franjevačke teologije, Sarajevo, 1966, str. 294.

¹⁵ *Pjevajte Gospodu pjesmu novu, Vlastitosti BK BiH*, Glas Koncila, Zagreb – Sarajevo, 2003, str. 751.